

Kraj Vysočina

Region
Chotěbořsko

Region Chotěbořsko

Cirkevní památky

Díla umělců

Stopy slavných osobností

Zámek

Muzea a galerie

Městská architektura

Městská památková zóna

Sochařská a drobná architektura

Zajímavosti a unikáty

Technická památka

Židovské památky

Lidová architektura

Přírodní parky

Zvláště chráněná území

Chotěboř Městská památková zóna

Chotěboř je zmiňována ke konci 13. století, kdy patřila do majetku žďárského kláštera. Jan Lucemburský povýšil osadu na královské město. Mezi dalšími majiteli panství vynikli Trčkové z Lípy, kteří podporovali rozvoj města, jehož architektonický vzhled měnily časté požáry. Poslední větší požár zasáhl město v roce 1832. Následně zanikla podloubí a domy i radnice (původně renesanční) na náměstí dostaly klasicistní podobu. Nynější území památkové zóny zahrnuje především táhlou uliční komunikaci rozšiřující se uprostřed v pravidelné obdélné náměstí, hřbitov s kostelem sv. Jakuba, který byl po požáru koncem 19. století přestavěn podle plánů architekta F. Schmoranze a raně barokní zámek, jenž byl v restituci vrácen opět rodu Dobrzenských.

Chotěboř

Zámek

V letech 1699–1702 nechal Vilém Leopold hrabě Kinský na místě gotické tvrze postavit čtyřkřídlé sídlo italského typu, obklopující ústřední dvůr. V roce 1837 pak panství přešlo sňatkem do rukou Dobrzenských z Dobrzenic, kteří jej vlastní dodnes. Jan Václav hrabě Dobrzenský byl spoluzakladatelem Městského muzea v Chotěboři, které od roku 1952 sídlí v chotěbořském zámku. Zámecký park, pocházející z let 1865–1870, je založen jako historizující krajinářský park, ve východní části přechází ve volnou krajinu.

Kostel sv. Jakuba Většího

Na základech původně románského objektu vyrostla v letech 1894–1895 podle projektu architekta Františka Schmoranze stavba v novogotickém stylu. Zachována ale zůstala věž a některé části s architektonicky cennými detaily ze 14. století.

Dům č. p. 194

Měšťanský dům byl vystavěn na přelomu 18. a 19. století. Pekařský znak, dva lvíci s korunkami a letopočtem 1529, ve vrcholu štítu dává tušit, že zde v minulých dobách bydlel pekař nebo fungovala pekárna. Barokní štít je zdoben pilastry, římsami, po stranách výraznými volutami, kamennými vázami a tzv. čučky. Na fasádě je umístěna pamětní deska věnovaná Františku Buttulovi, sbornístru a učiteli, který se v tomto domě narodil.

Chotěboř

Židovský hřbitov

Novodobý židovský hřbitov založený roku 1894 je netradičně obklopen katolickým hřbitovem. Svým stářím patří k nejmladším židovským hřbitovům na našem území. Chotěbořská židovská obec byla zdecimována a rozprášena během druhé světové války.

Husitský památník

Vytvoření pomníku, který byl odhalen dne 6. července 1929 zásluhou Okresního a místního osvětového sboru v Chotěboři, inspirovala tragická událost – upálení husitských bojovníků v místních stodolách, jež se odehrála dne 3. února 1421. Tomu předcházelo obsazení města vojskem husitského hejtmána Hromádky z Jistebnice v lednu téhož roku. Proti husitům vytáhla vojska katolických pánů i obyvatelé města. Pod příslibem zachování životů se husité nakonec vzdali, přesto 300 bojovníků skončilo v plamenech v místních stodolách. Hejtmán Hromádka a dva táborští kněží byli odvedeni do Chrudimi a tam veřejně upáleni.

Krucemburk

První písemná zmínka o Krucemburku pochází z roku 1241. V polovině čtrnáctého století byl Krucemburk povýšen na městečko, z tohoto období se datuje i znak, na kterém jsou vyobrazeny tři vlčí zuby na červeném poli.

Kostel sv. Mikuláše

Původně románský kostel ze 13. století byl za knížete Ferdinanda z Dietrichsteina v roce 1697 barokně přestavěn. Po roce 1945 byla okna osazena mozaikami, autorem kterých je krucemburský rodák akademický malíř Jiří Binko. Kolem kostela se nacházejí poutavé náhrobky. Mezi nejzajímavější patří: pískovcový náhrobek Anny Skřivanové z konce 18. století, litinové náhrobky u zdi kostela - produkty slévárny v nedalekém Starém Ransku a především hrobka rodiny Binko, jejíž autorem je Jan Štursa.

Krucemburk

Toleranční modlitebna

Kamenná modlitebna byla postavena v letech 1839 – 1840 podle plánu architekta Jana Wurma a nahradila původní dřevěný objekt z roku 1786. Vchod je na rozdíl od raných tolerančních staveb umístěn na kratší straně budovy. Roku 1945 byl z interiéru modlitebny odstraněn oltář a modlitebna pozbyla luterského rázu. Modlitebnu obklopuje hřbitov z roku 1863.

Pomník obětem 2. světové války

Originálně řešené dílo sochaře Vincence Makovského bylo odhaleno už v roce 1946. Jedná se o jeden z prvních pomníků obětem 2. světové války v České republice. Připomíná oběti členů místního evangelického sboru, kteří zahynuli na samém konci 2. světové války, kdy dne 9. května 1945, ve snaze zničit německá vojska, bombardovala letadla Rudé armády okolí Krucemburku a sousedního Ždírcce.

Jan Zrzavý

Hrob malíře

Na hřbitově u kostela nalezl místo svého posledního odpočinku malíř Jan Zrzavý. Náhrobek sem byl přenesen z hrobu z Čáslavi spolu s ostatky jeho matky a bratra Boleslava. Návrh výtvarné podoby náhrobku je dílem umělce samotného. V roce 2002 byla v Krucemburku otevřena pamětní síň Jana Zrzavého. Zde se návštěvník dozví řadu zajímavých informací z umělcova života a jeho vztahu ke Krucemburku. Na budově městského úřadu je od roku 2010 osazena pamětní deska s umělcovou bustou.

Krucemburk

Josef Gočár

Vila Josefa Binka

Vila Josefa Binka (tzv. Červená) z roku 1909 je první samostatnou realizací architekta Josefa Gočára. Inspiroval se tvorbou M. H. Baillie-Scotta a Ch. R. Mackintoshe, čerpajících z typu anglického venkovského domu. Patrný je také vliv díla Dušana Jurkoviče zejména uplatněním zdobené lomenice ve východním štítu, na jejíž výzdobě se podílel Vojtěch Sucharda. Spolupřítel místní koželužny a fotograf Josef Binko byl Gočárovým švagrem.

Vila Ladislava Binka ml.

Bílá vila Ladislava Binka ml. byla postavena v secesním slohu v letech 1907–1908 podle návrhu neznámého autora. Úpravy fasád a interiérů však provedl architekt Josef Gočár, který v té době realizoval stavbu sousední Červené vily pro Ladislava bratra Josefa.

Libice nad Doubravou

Zámek

Pozoruhodný jednopatrový objekt zámku získal dnešní podobu novogotickou přestavbou, provedenou v letech 1862–1864 za Benedikta Boleslavského z Rittersteinu. Přestavba byla inspirována anglickou pozdní gotikou. Zámek je tak dnes charakteristický především svými zdobenými věžičkami, kamennými portály a štukovými dekoracemi. Významnou budovou areálu je také starý pivovar, kde se do roku 1904 vařilo pivo. Na fasádě zámku je umístěna pamětní deska malíře Jiřího Horníka.

Maleč

Zámek

Raně barokní zámek byl zbudován ve 2. polovině 17. století, v roce 1827 proběhly úpravy ve stylu empíru. Nejznámějším majitelem panství byl český politik a publicista František Ladislav Rieger, jehož tchán, František Palacký, zde při svých pobytech sepsal část „Dějin národa českého“. K zámku přiléhá anglický park s celou řadou cenných dřevin. Zámek je veřejnosti nepřístupný.

Bílek

Kamenný most

Středověký most z lomového kamene byl nad řekou Doubravou vystavěn zřejmě již ve 14. století a patří mezi nejstarší mostní stavby kraje Vysočina. Za 600 let své existence nezaznamenal výraznější úpravy.

Dřevěné zvonice

Zvoničky v obcích plnily funkci zvukového znamení. Hromadné zřizování zvoniček vyvolal tzv. „ohňový“ patent, který roku 1751 vydala Marie Terezie. Ten nařizoval, aby v každé obci byl zvon, který by upozorňoval na případný požár.

Horní Studenec

Zvonice

Dřevěná čtyřboká stupňovitá zvonice v areálu kostela sv. Václava byla vystavěna pravděpodobně ve 2. polovině 18. století. Stavba je zajímavá svojí štíhlostí, která je u zvoníc podobného typu značně neobvyklá.

Stružinec

Zvonice

Stružinecká zvonice je obdélná bedněná stavba, krytá valbovou šindelovou stříškou, z níž vystupuje zvonová stolice ukončená kovaným křížem.

Lidová architektura

Hudeč

Soubor usedlostí v Hudeči reprezentuje poslední zbytky roubených staveb typických pro venkovské oblasti Havlíčkobrodsko.

Spytice

Zděné statky z poloviny 19. století lemují náves obce Spytice, která je součástí městyse Vilémov.

Železárny a slévárny v Ransku

Ve Starém Ransku existovala železářská výroba už od 13. století. K osídlení Nového Ranska však došlo až za vlády Marie Terezie. V místě dnešní slévárny stával hostinec, který v roce 1885 koupil Jan Pujman. Na jeho místě postavil výrobní halu, ve které začal vyrábět stacionární spalovací motory. Po první světové válce se výrobní sortiment změnil. Pujmanova firma produkovala mlátičky, sekačky a později také traktory. V roce 1948 byl podnik znárodněn a v roce 1954 sem byla převedena slévárenská výroba ze slévárny ve Starém Ransku.

Nové Ransko

Socha slévače

Socha slévače v nadživotní velikosti, jejímž autorem je akademický sochař Břetislav Benda stojí před vstupem do areálu Slévárny a modelárny Nové Ransko. Zdejší společnost zakoupila sochu v roce 1996 jako šrot, a tím ji vlastně zachránila.

Staré Ransko

Kříž litinový

Litinový kříž s korpusem Krista, nacházející se na hrázi Ranského rybníka, byl odlit v roce 1832 v nedaleké dietrichštejnské železárně. Podle nápisu na podstavci byl vztyčen k 40. výročí panování Františka I. rakouského císaře.

Sobíňov – Sopoty

Kostel Navštívení Panny Marie

Původně gotický farní kostel Navštívení Panny Marie, písemně doložený k roku 1358, byl mezi lety 1749–1752 Karlem z Ditrichštejna barokně přestavěn. Událo se tak zřejmě z kapacitních důvodů, protože od doby co Johana Terezie, rozená Kustošová ze Studence darovala kostelu kopii milostného obrazu Panny Marie Pasovské, začalo sem přicházet větší množství poutníků.

Chotěboř

Žižkovy duby

Dub letní, *Quercus robur* L. (11 ks), skupina stromů. Duby u Chotěboře představují několik stromů rozptýlených v oblasti asi jeden kilometr severně od obce. Jedná se jak o soliterně rostoucí stromy, tak i stromořadí kolem hlavní silnice.

Železné hory

Chráněná krajinná oblast

Geologicky a geomorfologicky pestré území doplňují zachovalá společenstva rostlin a živočichů na původních i lidskou činností podmíněných biotopech, jakými jsou zejména rašelinné a vlhké louky, mokřady či suché trávníky na osluněných svazích.

V nejvyšších partiích Železných hor převažují různé typy rul, na severovýchodě hlubinné vyvřeliny žul a gaber s čočkami krystalických vápenců, které zde byly těženy. Nejvyššími vrcholy jsou Vestec (668 m n. m.) a Spálava (663 m n. m.). Prudší svahy najdeme na přechodu z Polabí a v oblasti Dlouhé meze. Jinak zarovnaný povrch narušují skalnatá údolí Doubravy a Chrudimky. Zatímco na osluněných opukových stráních Dlouhé meze můžeme navštívit suché trávníky s teplomilnými druhy, jako hořcem brvitým, pcháčem bezlodyžným či prorostlíkem srpovitým, v centrální části území jsou pozoruhodné především rašelinné louky s rosnatkou okrouhlostou či suchopýrkem alpským.

Borecká skalka

Přírodní památka

Západní okraj dnes již nevyužívaného zatopeného hadcového lomu nedaleko obce Borek na Chotěbořsku se zbytkem suchomilné pastviny s vystupujícím hadcovým podložím a s výskytem rostlinných druhů vázaných na tento specifický substrát.

Horninové podloží tvoří serpentinit (hadec) v podobě relativně velkého tělesa v okolních pararulách. Mimo chráněné území jsou v lomu odkryvy eklogitu se značnou koncentrací granátů. Ve skalních štěrbinách na hadci s vysokým obsahem hořčíku a nedostatkem dusíku a fosforu je vyvinuta typická vegetace s kapradinou sleziníkem hadcovým. V 60. letech 20. století zde byla naposledy zaznamenána drobná rostlina kuříčka jarní, která byla později popsána jako kuříčka Smejkalova.

Doubrava

Přírodní park

Přírodní park Doubrava je vyhlášen pro ochranu hlubokého údolí řeky Doubravy mezi Spačicemi a Ronovem nad Doubravou. Poměrně hluboké údolí se strmými srázy je vytvořeno v odolných horninách Čáslavské kotliny a železnohorského proterozoika.

I když značná část území je dnes pokryta umělými porosty s převahou smrku, můžeme zde najít zbytky bučin, suťových javořin a javorových habřin. Ze zajímavějších druhů rostlin zde můžeme objevit původem karpatský prýšec mandloňovitý, kostival hlíznatý, prvosenku vyšší, zvonek broskvoňolistý či pro vyšší polohy typickou růži převislou. Charakteru území, jakožto lesnatému podhorskému údolí, odpovídá i složení zvířecích obyvatel. Z ptáků můžeme u vody pozorovat ledňáčka říčního, konipasa horského, skorce vodního. Hnízdí zde holub doupňák a datel černý. Významný je i výskyt mloka skvrnitého, pozorována byla i vydra říční.

Údolí Doubravy

Přírodní rezervace

Jedná se o kaňonovité údolí řeky Doubravy mezi obcí Bílek a Dolním Mlýnem nedaleko od Chotěboře s řadou zajímavých geomorfologických útvarů, jakými jsou např. skalní stěny, suťová pole, puklinová jeskyně, a s řadou vzácných a chráněných rostlinných i živočišných druhů.

Nejzajímavějšími geomorfologickými útvary jsou Koryto, soutěska široká v nejužším místě pouze 1,5 m se dvěma vodopády, skalní ostroh Sokolohradu, skalní věž Čertova stolku s Čertovou jeskyní a Poustevnou. V údolí se zachovaly zbytky smíšených suťových lesů s javorem klenem a jedlí bělokorou, v podrostu je nápadná měsíčnice vytrvalá či růže převislá. V olšinách podél řeky lze pozorovat bleduli jarní a prvosenku vyšší. Na horních hranách skal, na osluněných místech rostou druhy světlo- a teplomilné, jako např. klinopád obecný či smolníčka obecná. Ve stinném a vlhkém údolí jsou výborné podmínky pro výskyt mnoha druhů mechořostů a lišejníků. Faunu tvoří převážně říční a lesní druhy. Žijí zde např. rak říční, ledňáček říční a skorec vodní.

Ransko

Národní přírodní rezervace

Velký lesní komplex na západním okraji CHKO Žďárské vrchy na tzv. ranském masivu hostí několik typů společenstev. Ochranný cenný je vegetace květnatých bučin, potočních a prameništích olšin a jaseňin a hadcových borů s výskytem celé řady chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů.

Vybrané turistické zajímavosti regionu

1. Zámek, Chotěboř 49°43'30.98"N, 15°40'25.041"E
2. Zámek, Libice nad Doubravou 49°44'40.99"N, 15°42'9.57"E
3. Zámek, Maleč 49°46'14.591"N, 15°40'44.161"E
4. Zámecký park, Chotěboř 49°43'31.423"N, 15°40'28.598"E
5. Most, Blílek 49°42'13.918"N, 15°43'51.576"E
6. Toleranční modlitebna, Krucemburk 49°41'16.63"N, 15°50'50.74"E
7. Kostel Navštívení Panny Marie, Sobířov (Sopoty)
8. Židovský hřbitov, Chotěboř 49°42'37"N, 15°40'18.681"E
9. **Sepulkrální architektura**
Náhrobníky na hřbitově, Krucemburk 49°41'22.573"N, 15°51'8.201"E
10. **Sochařská a drobná architektura**
Litinový kříž, Staré Ransko 49°40'58.127"N, 15°49'52.241"E
11. Památník husitský, Chotěboř 49°43'10.196"N, 15°40'2.246"E
12. Dřevěná zvonice, Stružinec 49°43'26.535"N, 15°50'11.519"E
13. Dřevěná zvonice, Horní Studenec 49°42'58.91"N, 15°47'59.303"E
14. **Městská památková zóna**
Městská památková zóna Chotěboř 49°43'14.588"N, 15°40'12.654"E
15. Obec Hudec 49°43'40.785"N, 15°47'5.7"E
16. Obec Spytice 49°50'13.862"N, 15°31'14.555"E
17. **Galerie, muzea, pamětní síně**
Městské muzeum v Chotěboři 49°43'30.98"N, 15°40'25.041"E
18. Galerie Doubravka ve Zdírci nad Doubravou 49°41'57.106"N, 15°48'51.181"E
19. Pamětní síň Jana Zrzavého v Krucemburku 49°41'18.858"N, 15°51'7"E

Stopy slavných osobností

20. **Krucemburk**
Jan Zrzavý (malíř)
hrob malíře u kostela sv. Mikuláše 49°41'21.403"N, 15°51'8.779"E
21. **Krucemburk**
Josef Gočár (architekt)
vila Ladislava Bínka ml. č. p. 68 (Bíla vila) – návrh výzdoby fasády 49°41'10.419"N, 15°51'7.576"E
vila Josefa Bínka č. p. 88 (Červená vila) 49°41'10.087"N, 15°51'2.056"E
22. **Vincenc Makovský (sochař)**
pomník obětem 2. světové války (evangelický hřbitov) 49°41'16.712"N, 15°50'50.642"E
23. **Jan Štursa (sochař)**
hrobka rodiny Bínko na hřbitově u kostela 49°41'22.573"N, 15°51'8.201"E
24. **Zajímavosti a unikáty**
Socha slévače, Nové Ransko 49°41'28.253"N, 15°47'47.333"E
25. **Přírodní parky**
Přírodní park Doubrava 49°49'11"N, 15°34'32"E
26. **Památné stromy**
Žižkovy duby u Chotěboře 49°44'2.645"N, 15°40'38.323"E
27. **Král smrků, Staré Ransko 49°39'34.654"N, 15°48'5.93"E**
28. **Zvláště chráněná území**
Chráněná krajinná oblast Železná hory 49°47'37"N, 15°45'09"E
29. **Přírodní rezervace Borecká skaika 49°47'35"N, 15°34'46"E**
Přírodní rezervace Údolí Doubravy 49°42'52"N, 15°42'48"E
30. **Národní přírodní rezervace Ransko 49°40'27.536"N, 15°48'37.935"E**

www.dedictvivysociny.cz

Evropská unie
Evropský fond pro regionální rozvoj
Investice do vaší budoucnosti

ROP
Jihovýchod

Kraj **Vysocina**

Investice do vaší budoucnosti. Spolufinancováno Evropskou unií z Evropského fondu pro regionální rozvoj a krajem Vysočina.

Vydal: Krajský úřad kraje Vysočina, Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu, květen 2011, Žižkova 57, 587 33 Jihlava, tel.: 564 602 111, www.kr-vysocina.cz

Neprodejné.